

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

48.1319.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

Sammenlignende Fremstilling
www.libtool.com.cn

af det danske, svenske og tyske Sprog

Formlære

af

P. A. Munch.

Christiania.

Feilberg & Landmarks Forlag.

Købt hos Carl Werner & Co.

1848.

www.libtool.com.cn

Maaget det danske Sprog, vort nuværende Skriftsprog, og det tydske høre til samme Sprogkønne, og de grammatiske Hovedformer i begge Sprog følge den samme Analogi, har dog hidtil ved den almindelige Skoleundervisning deres Formlæres somoftest været behandlede ej alene aldeles uafhængigt af hinanden, men hvad mere er, endog efter aldeles forskellige grammatiske Theorier, saaledes at eet og samme, i begge Sprog forekommende, Phænomen i den tydske Grammatik har været fremstillet langt anderledes, end i Mobermaalets. Blandt flere Exemppler kan jeg anføre eet instar omnium, nemlig Verbalflexionen. I de nyere tydske Grammatiker er allerede den af Grimm forskt opstillede Afdeling af sterke og svage Verber fuldkændigen gennemført; de sterke ere her behørigt inddeelte i deres forskellige Klasser, og det læres her ej længer, at „Kieße, floß, geflossen“, „gieße, goß, gegossen“, „reite, ritt, geritten“, „kneife, kniff, gekniffen“ o. s. v. ere uregelmæssige Verber, men at de toertind ere aldeles regelmæssige, de to første hørende til een, de to sidste til en anden Klasse af de saakaldte sterke Verber. Nu indseer Enhver lettelig, at de tilsvarende danske Verber „flyder, flød, flydt“, „gyder, gød, gydt“, „riber, red, rebet“, „kælber, kneb, knebet“, danne deres Hovedformer aldeles paa samme Maade, og saaledes høre til samme grammatiske Kategori. Men indseer man dette, vil man ogsaa fuldkommen kunne tænke sig hvilken Forvirring det maa vække i Berklings Hjerne, naar han i den danske Grammatik læser at denne samme Klasse af Verber, med de samme Kjendemerker og ingen andre, i Mobermaalets Grammatik skulle kaldes uregelmæssige, og behandles som saadanne, uden at den beundringsværdige Analogi, der netop her finder Sted, i mindste Maade paapeges. Og dog steer dette dagligdags. Jeg har selv truffet Berklinger, der maatte benytte slige usforkligelige grammatiske Compendier, og saavidt vides, gives der ikke endnu nogen dansk-norsk Grammatik, der i Formlæren har forladt den gamle Glendrian.

Som et allerførste Forsøg paa at modarbejde den ved den nys paapegede Mislighed uundgaelige Begrebsforvirring har jeg udarbejdet den her følgende korte grammatiske Sammenstilling, hvorved jeg af Grunde, der ere for løsnelsfaldende til at behøve nogen Udviikling, ogsaa har

optaget det svenske Sprogs grammatiske Former. Jeg antager at Skriftet under en kyndig Lærers Vejledning let vil kunne bruges ved Recapitulation med Disciple, der allerede have tilbagelagt det første grammatiske Cursus, og at det vil kunne give dem en Forsmag paa det interessante og aandsvækkende sammenlignende Sprogstudium. Det er ingenlunde min Mening, at man strax burde forelægge den første Begynder denne Sammenstilling, der maaskee vil affrække ham, isærdeleshed saalænge han skrider til den tydske Grammatiks Studium ikke alene ikke forberedt, men endog forvirret af den ham tilbligere bibragte Forestilling om Modersmaalets Sprogformer. Men naar han under en duelig Lærers Vejledning har vundet en Oversigt over begge Sprogs Formlærer, da vil Sammenstillingen være paa sit rette Sted, og nærværende lille Skrift vil maaskee kunne lette Læreren Berket. Allerbedst vilde det være, hvis man havde Elementargrammatiker i hvert Sprog, indbyrdes uafhængige, men dog forfattede aldeles efter samme Methode, byggede paa den her fremsatte Theori, og beregnede paa at tjene som Grundlag til en senere Sammenstilling, hvilke strax ved Sprogstudiets Begyndelse kunde gives Lærlingen i Hænde, saaat han, uden i sit første Cursus at være bebyrdet med nogen Sammenstilling, medbragte til denne, naar Tiden kom, allerede rensede Begreber og Bevidsthed om den rette Analogi. Til Udarbejdelse af saadanne Elementargrammatiker vil nærværende Skrift maaskee kunne afgive Bintl. Dog vilde det vel efterdags blive nødvendigt, ved Udarbejdelsen af Modersmaalets Grammatik ogsaa at tage Hensyn til vore Almuelecter, der fremstille de fleste grammatiske Analogier langt stærkere og tydeligere, end Skriftsproget, og derfor give mange lærerige Antydninger, ikke at tale om, at de for en stor Deel ligge til Grund for vort Taleprog, der er Begynderen nærmest, ligesom vel og Ungdommen i Norge ej burde oplæres efter en blot og bar dansk, men dansk-norsk Sproglære. Materiale til en saadan findes aldeles utømmende i Svar Rasen's Grammatik.

Den Tid er vel heller ikke saa fjern, da man i Skolerne offerer vort eget Dialect mere Opmærksomhed. Da vil man endmere føle Nødvendigheden af at benytte en anden og sikrere Methode i Studiet af det nyere Sprog, der nødvendigvis maa slutte sig til Dialectsprogets.

1. **D**et danske, det svenske og det tyske Sprog nedstamme fra et eneste Fællessprog for hele den Folkestamme, som Historieforskerne have kaldet det germaniske. Dette Sprog kender man ikke længer af skriftlige Levninger. Man kan dog skjønne, at det, ligesom Stammen, tidligen har deelt sig i to Grene, den nordiske og den tyske. Fra den Nordiske, der taltes her i vort Norden, stammer igjen ældre Norsk, Svensk og Dansk; fra det ældre Norske eller Norrøne, stammer det nuværende Islandsk, der tales paa Island, og de nyere norske Folke-Mundarter, der ej ere blevne Skriftsprog. Fra ældre Svensk stammer nyere Svensk, fra ældre Dansk nyere Dansk, med hvilket vi ogsaa siden den Tid, vi vare forenede med Danmark, behjælpes os som Skriftsprog. Den tyske Green deelte sig i flere Hovedsprog, blandt hvilke den ældre højtyske er bleven Moder for det nuværende tyske Skriftsprog.

I. Lydlære.

2. Det Danske, Svenske og Tyske have i det Væsentlige samme Bogstaver. Dog bemærkes

A. Med Hensyn til Selvlydene:

- a) At det danske æ i Svensk og Tysk skrives ä.
- b) At det danske ø i Svensk og Tysk skrives ö. Dog bruger man ogsaa i Dansk, hvor latinske Bogstaver anvendes, at sætte ö.
- c) At aa, der i Dansk udtales som et aabent o, i Svensk

betegnes å, og at det dobbelte a derimod i Tydsk og Svensk kun udtales som et langt a.

d) At kun det Tydske har egentlige Tvetyde eller Diphthonger, nemlig ai, ei (udtalt næsten som ai), au, eu (udtalt øj), og äu (udtalt øj). De danske og svenske tilsyneladende Diphthonger ei, au, øi staae egentlig istedetfor eg, av, øg, som Bei (ø: Beg), høj (ø: høg), og burde derfor rettest skrives ej, av, øj. Kun i Norsk habes endnu Tvetyde, der svare til de tydske, hvorom siden skal tales (§ 4). I nogle særdeles saa Ord have dog Dansk og Svensk vedligeholdt virkelige Diphthonger, f. Ex. reise (Dansk), svensk resa; Rei, baade Dansk og Svensk.

B. Med Hensyn til Medlydene.

a) At Tydskerne udtrykke det danske og svenske f ved to Tegn, f, og v, der udtales paa samme Maade, hvorimod det danske og svenske v udtrykkes i Tydsk ved w.

Anm. I gotisk Tryk bruge ogsaa Svenskerne steds w.

b) At Tydskerne desforuden have de sammensatte Bogstaver ch (beaandet f), æ (ø: dobbelt f), sch (der udtales omtrent som det norske sk foran i, som Skinn, Skip), þ (ø: sø) og þ (ø: tþ).

Egenheder ved Rettskrivningen og Udtalen.

3. Hverken i Dansk, Svensk eller Tydsk skrives Ordene ganske efter Udtalen, eller udtales Ordene eftersom de skrives. Herved er nemlig at merke:

1) Egentlig skalde en Selvlyd udtales lang foran en enkelt Consonant, kort foran en dobbelt; man skalde saaledes skrive Stat ø: Ståt og Patt, herved vilde de korte og lange Vokaler være let kjendelige. Dog skeer det ikke ordentligt; næsten slet ikke i Dansk og Svensk, og kun tildeels i Tydsk. Man har derfor valgt andre Maader at betegne lange Stavelser paa, deels ved at fordobble dem i Dansk og Tydsk, som Been, Steen, i Tydsk Staat; Moor, deels ved at sætte et

h bagefter (i gammelbogs Svensk og Tydsk), som kähr, kähr, i Tydsk Stroh, wobl; deels ved at lægge det saakaldte stumme e efter (i gammelbogs Dansk og Tydsk), som Stoel, foer, i Tydsk sie, Fries. Da man ofte i den nuværende danske og svenske Rettskrivning, især i den sidste, har undladt at bruge disse Betegnelsesmaader, uden at sætte noget andet Tegn i Stedet, er det undertiden vanskeligt at vide, hvorledes man skal udtale Ordet. Til det danske reer svarer saaledes det svenske ren, der udtales aldeles paa samme Maade. I Dansk siger man et Led (kort) men led o: før, ledsag (langt). Før at gjøre Forskjel paa det lange én og det korte én have de Svenske antaget den aldeles vilkaarlige og urigtige Skrivemaade, i sidste Tilfælde somoftest at bruge ä; de sige altsaa en vän o: Ven. I Dansk ere de fleste Vokaler, der gaae foran de blødere Consonanter, som b, d, g, v, r, lange.

Egentlig skulde man saavel i Svensk som i Dansk sjele mellem det lukte ø og det aabne b, f. Ex. mellem ø i sød (sød) og b i Børn, men denne Forskjel tagttages kun i den allernyeste Tid af enkelte Grammatikere.

2) h udtales ej i Dansk og Svensk foran j og v, som hjem, hverken.

3) I Svensk bruges til at udtrykke Lyden af v mellem to Selvlyde ikke v, men sv, der dog udtales som om der blot stod v, f. Ex. blifva, l. bliva; i Enden af Ord kun f, udt. v, som Rof, l. Rov.

4) I Tydsk udtales de bløde Medlyde i Enden af Ord efter kort Vokal næsten som de haarde, f. Ex. b, d, g, næsten som p, t, k, (Grab = Grap, Sund = Hunt, Weg = Wek); i Begyndelsen udtales de haarde p, k, t næsten som de bløde (Preussen = Breussen, Tausend = Dausend, Kaiser = Gaiser). Efter en lang Vokal udtales g næsten som gh, f. Ex. sagen læs saghen.

5) I Svensk udtales k foran de mere lukte Vokaler, nemlig: ä, ø, i, ö, y som kj eller næsten som tsch, f. Ex. känna = tschenna. En lignende Udtale finder og Sted i

Norsk, de Danske derimod maae, for at tilvejebringe en noget lignende Udtale, **indstydely efter h**. Dog er Udtalen deraf i Danskes Mund langtfra som den svenske og norske; man hører tydeligt baade **k** og **i**.

Om Selslydene.

4. Selslydene i Dansk, Svensk og Tydsk staae i et regelmæssigt Forhold til hinanden.

A i Dansk og Svensk svarer til det tydske **A**, som
 Dansk: Fader. Svensk: fader. Tydsk: Vater.
 Glas glas Glas
 Fab fat Fasß

Aa i Dansk } svare ligeledes til tydsk langt **A**:
Å i Svensk }

 Raad råd Rath
 Traad tråd Draht

Undtagelse: Baad, båt, Boot.

Langt **E** i Dansk (**ee**) og Svensk svarer til tydsk **ai** eller **ei**:
 (i dette Tilfælde har den norske Folkeudtale ogsaa **ei**)

 Steen sten Stein
 Been ben Bein

Kort **E** i Dansk (**e**) og Svensk (**ä** eller **e**) svarer til tydsk **i**:
 hen hän, hen hin

Langt **I** i Dansk og Svensk svarer til tydsk **ei**:
 (i dette Tilfælde har den norske Folkeudtale **i**)

 Eviin svin Schwein

Kort **I** i Dansk og Svensk svarer til kort **i** i Tydsk:

 Fist fisk Fisch

Langt luffet **D** i Dansk og Svensk svarer til langt **u** i Tydsk:

 Stol stol Stuhl
 Broder broder Bruder
 Flod flod Fluß

Anm. Underthiden udtales **o** i D. og Sv. kort, uagtet det egentlig skalde være langt, f. Ex. godt, gott, af god, god. At det ligesuldt svarer til tydsk **u**, er naturligt.

Kort **D** i Dansk og Svensk svarer sædvanligviis til kort **o** i Tydsk.

Folk	folk	Volck
Ord	ord	Wort

Langt luffet **D** i **D.** og **Sw.** svarer til tydsk **au**, **eu** eller **o**:

Løb	löp	Lauf
Hø	hö	Seu
rød	röd	roth
Løn	lön	Lohn

Anm. Kort **D** i Dansk svarer undertiden til svensk og tydsk **o** eller **u**, f. Søn, son, Sohn; Brønd, brunn, Brunnen.

Langt **U** i Dansk og Svensk svarer til tydsk **au**:

(I dette Tilfælde har den norske Udtale **ü**)

Huus	hus	Saus
Luus	lus	Laus

Langt **J** i Dansk er ofte kommet af det ældre **ju** eller **jø**, og svarer til svensk **ju**, tydsk **i** (langt) eller **ie**; (f. S 6), f. Ex.

Lys	ljus	Licht
gyde	gjuta	gieffen

Anm. Kort **J** i Dansk svarer undertiden til svensk **y**, tydsk **ü**, eller til svensk **ö**, tydsk **u**, f. Ex. Synb, synd, Sünde; Byrb, börd, Ge-burt.

5. Om Medlydene.

a) De flydende, **o**: **l**, **m**, **n**, **r**, **s** ere de samme i alle tre Sprog.

b) De stumme inddeles som bekjendt, i tre Klasser efter Organerne:

Læbebogstaver: **b**, **p**, **f**, **v** (**w**).

Tungebogstaver: **d**, **t**.

Ganebogstaver: **g**, **k**, **ch**, **h**.

og efter Styrken i:

haarde: **p**, **t**, **k**.

bløde: **b**, **d**, **g**.

beaandede: **f** (**v**), (**th**, **j**), **ch**.

Her finder nu det Forhold temmelig regelmæssigt Sted, at

til en blød Selvlyd i D. og Sv. svarer i L. den beslægtede haarde,

altsaa: D. og Sv. d, h, g = L. t, p, k.

til en haard i D. og Sv. svarer i L. den beslægtede beaandede,

altsaa: D. og Sv. t, p, k = L. s (ß), f (pf), ch.

til en beaandet i D. og Sv. svarer i L. den beslægtede bløde,

altsaa: D. og Sv. th, f (v), ch (h) = L. d, b, g.

Men herved er dog at mærke:

a) At beaandede Consonanter, paa f nær, ej findes i Dansk eller Svensk; istedetfor th sættes oftest t; det gamle Sprog havde her þ, udtalt som det engelske th.

b) At Lydsterne, til at udtrykke th, bruge i Begyndelsen af Ord z, inde i Ord þ, sjældent sch.

c) At i det danske Skriftsprog mange Endelser inde i og ved Enden af Ord bruge bløde Consonanter istedetfor de oprindelige haarde; de haarde ere blot bibeholdt i Svensk og i norsk Folkeudtale, f. Ex. Röt, der i dansk Skrift skrives Rod; Föt, der skrives Fob. Her kan Obergangsregelen naturligviis ej regnes efter den danske Skriftbrug, men efter det Oprindelige, eller hvad der finder Sted i Svensken og i den norske Folkeudtale.

d) At det overhovedet kun er Tungebogstavernes Række, der nogenlunde fuldstændigt har bibeholdt Regelen. De to andre Rækker overholde den kun inde i, og ved Slutningen af Ordene.

Exempler:

D. og Sv. Lyd	D.	Sv.	L.	D.	Sv.	L.
D = T	Dag	dag	Tag	ribe	rida	reiten
T = z, ß	Ti	tio	zehn	Föt(Fod)	fof	Fuß
	Tand	tand	Zahn			
Th (þ) = D	T(h)ing	ting	Ding	T(h)orn	törn	Dorn
B = P						
P = Pf(f)	op	upp	auf	Pæl	pål	Pfahl
F, B = B	ribe	rifva	reiben			
	Rov	rof	Raub			
G = K						
R = ch						

Rige (norst: Rike) Riko Reich

4) Til D. Sv. hv svarer L. w, f. hvilken, welcher.

Det sees saaledes, at man, naar man kender et Stammeord i et af de tre Sprog, somstest lettelig efter de ovenangførte Regler kan danne et tilsvarende i de to andre.

6. Selvlydsforandringer.

I de ældre germaniske Mundarter vare mange Vokalforandringer regelige ved Ordbannelsen og Ordbøjningen. Af disse ere ingen andre bibeholdt i de nyere Sprog, end de fornemste, nemlig Omlyden og Aflyden.

Begge disse Forandringer foregaae stedse med Rødvokalen o: den Vokal, som tilhører Ordets oprindelige Deel eller Røden, og ej de blotte Bøjnings-Endelser.

Omlyd er den Forandring, der foregaae med a, o, og u, naar et e eller i forekommer eller har forekommet i næstfølgende Bøjningsstabelse. Denne Omlyd forandrer

- a til æ (ä)
- o til ø (ö)
- u til y, Lydft ü.

Exempler:

Mand, Fleertal Mænd (egentl. Mænder, der bruges i norst Dagligtale)

i Svenskt Man

män

www.libtool.com.cn

Uagtet det danske Sprog, vort nuværende Skriftsprog, og det tydske høre til samme Sprogkamme, og de grammatiske Hovedformer i begge Sprog følge den samme Analogi, har dog hidtil ved den almindelige Skoleundervisning deres Formlærer somoftest været behandlede ej alene aldeles uafhængigt af hinanden, men hvad mere er, endog efter aldeles forskellige grammatiske Theorier, saaledes at eet og samme, i begge Sprog forekommende, Phænomen i den tydske Grammatik har været fremstillet langt anderledes, end i Modersmaalets. Blandt flere Exemppler kan jeg anføre eet instar omnium, nemlig Verbalflexionen. I de nyere tydske Grammatiker er allerede den af Grimm først opstillede Afdeling af sterke og svage Verber fuldkændigen gennemført; de sterke ere der behørigt inddeelte i deres forskellige Klasser, og det læres der ej længer, at „Kiese, floss, geflossen“, „Giese, goss, gegossen“, „reite, ritt, geritten“, „Kneise, kniff, gekniffen“ o. s. v. ere uregelmæssige Verber, men at de toertimod ere aldeles regelmæssige, de to første hørende til een, de to sidste til en anden Klasse af de saakaldte sterke Verber. Nu indseer enhver lettelig, at de tilsvarende danske Verber „flyder, floss, flydt“, „gyder, goss, gydt“, „river, rev, rebet“, „kalder, kneb, knebet“, danne deres Hovedformer aldeles paa samme Maade, og saaledes høre til samme grammatiske Kategori. Men indseer man dette, vil man ogsaa fuldkommen kunne tænke sig hvilken Forvirring det maa vække i Lærlingens Hjerne, naar han i den danske Grammatik læser at denne samme Klasse af Verber, med de samme Kjendemerker og ingen andre, i Modersmaalets Grammatik skulle kaldes uregelmæssige, og behandles som saadanne, uden at den beundringsværdige Analogi, der netop her finder Sted, i mindste Maade paapeges. Og dog steer dette dagligdags. Jeg har selv truffet Læringer, der maatte benytte slige uførlige grammatiske Compendier, og saavidt vides, gives der ikke endnu nogen dansk-norsk Grammatik, der i Formlæren har forladt den gamle Glendrian.

Som et allerførste Forsøg paa at modarbejde den ved den nys paapegede Mislighed uundgaaelige Begrebsforvirring har jeg udarbejdet den her følgende korte grammatiske Sammenstilling, hvorved jeg af Grunde, der ere for iøjnefaldende til at behøve nogen Udvikling, ogsaa har

I. Oprindelig i — a — u.

Disse Ord have

i Samtib i eller e (Sv. a) med to Medlyde efter.		Fortib Entelt- tal i alle tre Sprog a.	Fortibs Til- lægsform i alle 3 Spr. u.
finde	Bif. finde	fandt	funden
finner	finna	fann	funnen
finde	finden	fand	(ge)funden

II. Oprindelig i — a — o.

Disse Ord have

i Samtib e (æ) (Sv. a) med enkelt Medlyd.		Fort. Entelt- tal a	St. Tillf. D. aa, Sv. u, L. o.
bærer	bære	bar	baaren
bär	bära	bar	buren
gebäre	gebären	gebar	geboren

III. Oprindelig a — o ell. u — a.

Disse Ord have

i Samtib a med enkelt Medlyd.		Fort. o, L. u.	Fort. Tillf. a.
farer	fare	för (langt)	faren
far	fara	för	faren
fahre	fahren	fuhr	(ge)fahren

IV. Oprindelig ii — ai ell. ei — i.

Disse Ord have

i Samtib D. i (langt), Sv. i (langt), L. ei.		Fort. Ent. e (langt), e (langt)	Fort. Tillf. e, Sv. i, L. ie.
stiger	stige	stieg	stegen
stiger	stiga	stieg	stigen
steige	steigen	stieg	(ge)stiegen

V. Oprindelig iu — au — u.

Disse Ord have

i Samtib D. y (langt), Sv. y (langt), Lydfl ie.		Fort. Ent. o, Sv. o, L. o.	Fort. Tillf. u, Sv. u, L. o.
flyder	flyde (eg. fljude)	flød	flydt, fludt
flyter	flyta (eg. fljuta)	flöt	fluten
fließe	fließen (eg. fliußen)	floß	(ge)floßen

VI. Oprindelig i Fortiden dannet ved at sætte Begyndelses-
bogsstavet med et eller i foran Roden,

f. Ex. halda, heihald, sammendraget hiald, hjelt, helt.

Disse Ord, der alle ere kjendelige derved, at de i Nutt-
den enten have en lang aaben Vocal, eller og en kort aaben
Vocal med to Selvlyde, have i D. og Sv. tabt de fleste Spor
af Fordobblingen, og ere derfor her ingen synderlige Foran-
dringer underkastede, f. Ex.

	græder	græb	græbt
	holdér	holdt	holden
	falder	faldt	falden
I Sv.	gråter	grät	gråten
	håller	höll	hållen
	fäller	föll	fällen

I Tydsk verimod er der større Spor af Fordobblingen,
idet den tilfattede Stabelse med *i* er beholdt, medens Rodsta-
velsen er ubeladt, f. Ex.

halte	hielt (eg. hihalt)	(ge)halten
falle	fiel (eg. fiäll)	(ge)fallen
gange	gieng ell. ging (eg. giang)	(ge)gangen
fange	fing (eg. fiang)	(ge)fangen
hange	hing (eg. hiang)	(ge)hangen

De eneste Ord, hvori ogsaa i D. og Sv. lignende Spor
ere tilbage, ere faa, gaa, Sv. få, gå (eg. fanga, ganga), der
i Fort. have fit, Sv. fick; gif, Sv. gick.

Ann. I D. findes den Egenhed ved Fortidens Dannelse af et Ord,
hvis Rodstavelse har kort Vocal med to Selvlyde, at man saavidt
muligt lader den sidste Selvlyd blive haard, derfor bliver *d* til *t*, *g*
ofte til *k*; f. Ex. binder, bandt, falder, faldt. Naar der saaledes
kommer til at staa *nt*, ubelades *n*, f. Ex. gif, fit istf. giak, fint; sprak
istf. sprant af springe, i Betydningen briste, gaa itu. Ogsaa i Svensk
findes Formen fick, gick. Af sprak har man senere dannet Samt-
den sprekke, sprak, sprucken, Sv. spricka, sprack, sprucken. En lig-
nende-Sammenbragning er den noget forældede Befaleform *gak* (= :
gang) af at gaa; ogsaa i Sv. gack.

Ogsaa i Dansk kjendes der for omtr. 100 Aar siden mellem

Vokalen i Fort. Ent. og Fort. Pl. f. Ex. i 1ste og 2den Klasse, finder, fandt, Pl. funde, bæte, bar, Pl. baare o. f. v.

Fra de ovenfor opstillede Regler gives, som let begribes, et Antal Undtagelser, hvilke dog lettest læres af et Lexicon.

9. Svage kaldes de Udsagnsord, der danne Fortiden ved at lægge Stabelfsen de eller te til Roden; og have Til-lægsformen paa =b eller =t, ej paa =n.

Oprindeligt kunde disse Ord inddeles i to Klasser, af hvilke den første forbandt de fleste Endelser med Roden ved Hjælp af Selslyden i eller e, der oftest har virket Omlyd, den anden derimod ved a. Denne Forskjel har dog kun vedligeholdt sig i Svensk, hvor f. Ex. Ordene af 1ste Klasse have

	klipper (klyppe, klöpper)	klippede	klippet
	röner	rönte	rönt
Omlyd f. taljer	täljer	talde	talt
Oml. f. doljer	döljer	dolde	dolt
og de af 2den	kallar	kallade	kallat

Men saavel i D. som L. er denne Forskjel bortfalden, idet man i D. oheralt danner Fort. ved =ede, =de eller =te, efter= som det passer bedst med den foregaaende Medlyd, og i L. ved =te, undertiden =ete, naar det sidste vilde klinge for haardt, f. Ex.

klipper	klippede	klippet
kalder	kaldede	kaldet ell. kaldt
søger	sögte	sögt
ender	endte ell. endede	endt ell. endet
spiller	spillede ell. spille	spillet eller spilt
og i L.		
klippe	klippede	(ge)klippet
liebe	liebte	(ge)liebt
ende	endete	(ge)endet
suche	suchte	(ge)sucht

Dog har man endnu i D. og L. Levninger af den Omlyd, som i har bevirket, idet nemlig Omlydsformen findes i Samtid, og den oprindelige Selslyd kommer foran i Fortid, som

brenne	brannte
nenne	nannte
wende	wandte
og i D. følger (eg. følger)	dulgte
sætter	fatte

Det Sv. heta, i Samt. heter, Fort. hette, danner sin Tillægsform hetat efter 2den Kl.; i D. og T. er dette Ord stærkt, efter VI Kl. o: heber, heb, T. heisse, hiefs.

10. Der gives nogle Ord, der i alle tre Sprog have en Form, der allerede i Samtiden lignende den stærke Fortid, og saaledes maa danne svag Fortid paa en egen Maade. Disse ere:

i D.	veed, Fl. vide	vidste	vidst	vide
	kan, kunne	kunde	kunnet	kunne
	skal, skulle	skulde	skullet	skulle
	maa, maae	maatte	maattet	maatte
	mon, monne	monne	monnet	monne
i Sv.	vet, veta	visste	visst	veta
	kann, kunna	kunde	kunnet	kunna
	skal skola	skulde	skolat	skola
	må, må, måga	måtte	mått	måga, må
	måste	måste	måst	måste
	mon, mæn	monde	monat	mona
i T.	weiß, wissen	wußte	(ge)wußt	wissen
	kann, können	konnte	(eg)konnt	können
	soll, sollen	sollte	(ge)sollt	sollen
	mag, mögen	mochte	(ge)mocht	mögen
	muß, müssen	mußte	(ge)mußt	müssen
	darf, dürfen	durfte	(ge)durft	dürfen

Bøjninger efter Personer og Maader sees lettest ved følgende Oversigt.

Sterkt Ord, f. Ex. finde, finna, finden.

Fremfættende Maade.

Betingende Maade.

1ste 2den 3die Pers. 1ste 2den 3die Pers.
Samtib Enkelttal.

D.		finder			finder	
Ch.		finner			finner	
L.	finde	findest	findet	finde	findest	finde

Fleertal.

D.		finde			finde	
Ch.	finna	finnen	finna	finna	finnen	finna
L.	finden	findet	finden	finden	findet	finden

Fortib Enkelttal.

D.	fanbt			fanbt		
Ch.	fann			funne		
L.	fand	fandest	fand	fände	fändest	fände

Fleertal.

D.	fanbt (gl. funde)			fanbt (gl. funde)		
Ch.	funno	funnen	funno	funne	funnen	funne
L.	fanden	fandet	fanden	fänden	fändet	fänden

Besælende Maade.

D.	Enkeltt.	find	Fleert.	finder		
Ch.		finn		finnen		
L.		finde		findet		

Biform finde finna finden
 Tillægsform, Samtib findende finnande findende
 Fortib funden sunnen (ge)funden

Svagt Ord af 1ste Klasse, f. kjøbe, köpa, kaufen.

Samtib Enkelttal.

D.	kjøber			kjøber		
Ch.	köper			köper		
L.	kaufe	kaufft	kaufe	kauft	kaufest	kaufe

Fleertal.

D.	kjøbe			kjøbe		
Ch.	köpa	köpen	köpa	köpa	köpen	köpa
L.	kaufen	kaufet	kaufen	kaufen	kaufet	kaufen

	1ste	2den	3die Pers.	1ste	2den	3die Pers.
	www.libtool.org Fortid.					
D.	kjøbte			kjøbte		
Ev.	köpte			köpte		
L.	Kaufe	Kaufest	Kauft	Käufte	Käuftest	Käufte

Fleertal.

D.	kjøbte			kjøbte		
Ev.	köpte	köpten	köpet	köpte	köpten	köpte
L.	Kauften	Kauftet	Kaufte	Käuften	Käuftet	Käuften

Befalende Maade.

	Enkelttal.	Fleertal.	
D.	kjøb	kjøber	kjøbe
Ev.	köp	köpen	köpe
L.	Kaufe	Kauft	Kaufen

	Biform	kjøbe	köpa	Kaufen
Lillægsform,	Samtid	kjøbende	köpande	Kaufend
	Fortid	kjøbt	köpt	(ge)Kauft

Svagt Ord af 2den Klasse, 1ste, Ev. älska.

I Sv. älskar, Fl. älska, älsken, älska,

Fortid älskade Tillægsform älskad

forresten som 1ste Klasse.

Disse Bøjningsmaader ere, som det lettelig sees, meget simple.

Fælles for alle tre Sprog er den Regel, at 1ste og 3die Person Fleertal i den fremsættende Samtidsform (1ste og 3die Pers. Præs. Indic. Plur.) er liig Biformen (Infinitivet), s. vi, de elske, at elske, vi älska, at älska, wir lieben, sie lieben.

I Sv. gjelder omtrent den samme Regel, dog udmerkes 2den Pers. i Fleertal stedse ved et en, s. Ex. jag sätter, I sätten, jag kaller, I kallen, kalladen. Derhos er at merke, at alle svage Ord af 2den Klasse, eller de, som i Fortid ende paa -ade, danne Samtidens Enkelttal paa -ar, s. kallar, älskar aldrig paa -er, ligesom ombendt de andre paa -er, aldrig paa -ar.

I L. findes derimod paa forskjellige Maader Persons-En-

delfer, ibet nemlig der ved Siden af den fremsættende og=
 saa findes en betingende Maade, hvis Former ere mere
 lange og slæbende, og i stærke Ord, samt svage af 1ste Klasse
 omlyde Fortiden, s. Ex. ich bar, bet. bære, brannte, bet.
 bránnte. Ogsaa de eenstavede Ords Samtid kann, kónne.

Personal=Endelser: 2den Pers. Enkelt. stedse ender paa st,
 og 2den Pers. Fleertal stedse paa t (et).

J. Ex. ich seze du segest ihr sezet
 ich kam du kamst ihr kamt

I alle stærke Ord forandrer desuden den frems. Samtids
 Enkelttal Vocalen ved Omlyd af a til å, o til ø, u — ø, ja
 endog e — i, s. ich schlage, du schlägst, ich gebe, du gibst.

Fremdeles iagttages stedse i den fremsættende Maade, at
 i Samtidens Enkelttal faar 3die Pers. Endelsen -t.

J. Ex. ich komme er kommt.

Derimod i den betingende =e, s. komme.

Samtidens Tillægsform dannes stedse, i D. og Sv. ved
 at sætte nde til Samtidens Bisform,

s. Ex. drage, dragende, vilja, viljande.

i L. ved at føje d til Bisformen, s.

tragen, tragend, wollen, wollend.

Den befalende Maade udtrykker i D. altid den blotte Rod.
 I Sv. ligesaa, undt. i den svage 2den Kl., hvor a beholdes,
 s. älska. I L. i de stærke altid Samtiden med borttagen En=
 delse, i de svage =e, som komm, liebt.

I L. sættes nuomstunder stedse foran Fortidens Tillægs=
 form Stavelsen ge, der egentlig er et forstærkende Smaaord,
 s. Ex. geschrieben, geliebt, gekonnt.

11. Ordet have, Sv. halva, L. haben sammendrages
 sædbanligtvis ved Bøjningen saaledes:

D.	haber	oftest har	vi have, havde	haft
Sv.	hafver	oftest har	vi halva, hafde	hafd
L.	habe			
	haft	wir, sie haben		
	hat	ihr habt	hatte	(ge)habt

Beting. have
 habest
 habe

I D. og Sv. Udtale siges ofte „at ha“ f. at have, hafva; ligeledes „vi har, vi ha“ f. vi have, hafva.

Ogsaa vil, Sv. vill, I. will undergaaer en Forfortning.

D. vil vilde villet

Fl. ville

Sv. vill ville velat

Fl. 1. vilja

2. viljen

I. 1. will wollte (ge)wollt

2. willst wolltest

3. will wollte

Fl. 1. 3. wollen wollten

2. wollet wolltet

Ordet have, hafva, haben benyttes ogsaa oftest som Hjelpeord, hiint for at udtrykke Førutid og Førfortid, f.

jeg har elsket, jeg har älskat, ich habe geliebt.

Til at udtrykke Fremtiden bruge Lydsterne Ordet werden, eg. at worde, i D. og Sv. maa Fremtiden omskrives, f. Ex. jeg kommer til at faa, jag kommer att älska; thi Ordene skal og vil udtrykker det ikke ganske. Det første betegner en Forpligtelse, hvis Opfyldelse ikke er vis, det andet en Villie, hvis Udførelse heller ikke er vis.

12. Den lidende Form udtrykkes i D. og Sv. ved at forandre r til s, eller at føie s til Hovedformen, hvorved enhver Forskjel af Personer og Tal bortfalder. Hvor s skal sættes til de sterke Ords Fortid, indskydes et e, f. Ex.

findes fandtes fundets

holdes holdtes

elstes elstedes

älskas älskades älskats

Men ligesaa ofte omskriver man Formen ved bliver eller worder, Sv. bliver ell. varder.

Former, som sunnits, älskats, bruges forresten kun i Svenskt, og i Dansk blot ved de upersonlige Verber, som lykkes, hændes; det er lyksets, det er hændets (ifte håndt eller hændet).

J Lydst omskrives altid Lidformen ved werden. Ich werde getragen o: jeg bæres.

Det blotte Forbindelsesord er, laaner flere Former af ubrugelige Ord af samme Betydning.

J D. og Sv. hører: jeg, du, han er, vi, I, de ere jag, du, han är, vi, de äro, I ären til en Form for sig selv; Fortiden var, være, Sv. var, voro, voren, Tillf. været, Sv. varit kommer af Bisformen være, Sv. vara (oprindelig visa, vesa).

J L. høre frems. Samtid 1 og 2 Enkelttal bin, bist til den tabte Form bien; frems. Samt. 3 Enkeltt. ist til den samme Form som vort er; frems. Samt. Fleertal, 1, 3 find, 2 feid, befal. sei, Bisform og bet. Samt. sei, seist, sei, Fleert. sein, feid, sein; Fortiden war (opr. was), warst, war, waren, waret og bet. wåre, wårest.—wåren, wåret—og Tillf. (ge)wesen til samme Ord som vort var, være.

14. Eftersom Udsagnsordene betegne en Handling eller Forbliven i en vis Stilling, eller kun en Lidet eller Flytning, danne de Fornutid og Førfortid, de første ved have, hafva, haben, de sidste ved være, vara, sein; Ex. jeg har elsket, ich habe gestritten, men jeg er gaaen, jeg er sunken, jag är sunken, ich bin gesunken.

Ofte ere to forskjellige Udsagnsord, et handlende og et lidende, udsprungne af et Begreb, og er da det første svagt, og det sidste stærkt, f. Ex.

	fælder	fældte	falder	faldt
	hænger	hængte	hænger	hang
	brænder	brændte	brænder	brandt
	lægger	lagde	ligger	laa (eg. laag)
Sv.	fäller	fällde	faller	föll
	bränner	brännde	brinner	bränn
L.	fälle	fällte	falle	fiel
	hånge	hångte	hange	hing

brennte brannte brenne brann
 lege legte ltege lag

Ligesom i de andre Sprog findes ogsaa i D., Sv. og T. Udsagnsord, der bruges upersonligt, eller blot med det ubestemte „det“, s. det regner, det fryser, det hændes, det lykkes. T. es regnet, es friert, es geschieht, es glückt. I Tydsk kunne ofte virkende Sætninger omskrives saaledes, at Udsagnsordet sættes upersonligt med es, og den handlende Person følger bagefter, s. es schlug ihn rechts auf der Schulter Tros, istf. Tros schlug ihn rechts auf der Schulter.

Nævneordenes Bøjning.

15. Ogsaa disse bøies enten sterkt eller svagt. De svage endes somofteft i Nævneformen paa en Vocal, de sterke paa en Consonant. Dog er Forskjellen kun ret istnefaldende i Tydskten, der ogsaa har bibeholdt flere Bøjningsforskjelligheder for Hovedordene, end Sv. og D.

Bøjningsformerne ere i Tydsk:

I. Sterke Hantjønss- og Hunkjønnsord uden Dmlyd.

Enkelttal	Nævneform,	Nom.	Arm	Wort
	Ejeform,	Gen.	Armes	Wortes
	Hensynsform,	Dat.	Arme	Worte
	Gjenstandsform,	Acc.	Arm	Wort
Fleertal	Nævnef.	Nom.	Arme	Worte
	Ejeform,	Gen.	Arme	Worte
	Hensynsform,	Dat.	Armen	Worten
	Gjenstandsform,	Acc.	Arme	Worte

Undertiden udelades Endelsen e i Hantjønnsord, fornemmelig alle paa -el, -en, -er, s. Eber, Pl. Eber; Esel Pl. Esel. Ligeledes og i Enkelttal Hund — Hundes eller Hundes, Hunde eller Hund. Kun det ene Ord Båse endes paa e, Pl. Båse.

Flere Intetkjønnsord danne ved en Uregelmæssighed Fleertallet paa -er med Dmlyd, s. Volk, Völker. Saaledes og Wort, naar det bruges om enkelte Ord.

II. Sterke Hantjõns- og Hunktjõnsord med Dmlyd.

	Entelt. N.	Balg	Kraft
	G.	Balgs	Kraft
	D.	Balge	Kraft
	Acc.	Balg	Kraft
Fleert. N.	Bålge	Kråfte	
	G.	Bålge	Kråfte
	D.	Bålgen	Kråftne
	Acc.	Bålge	Kråfte

Ogsaa her udelade Hantjõnsord paa =el, =en, =er, e i Fleertal, f. Äpfel, Äpfel, Äpfeln; Zobel, Zöbel, Zöbeln.

Hunktjõnsord, der ej kunne faa Dmlyd, danne Fleertal paa =en. f. Schrift, Schriften.

III. Svage Hovedord, sædvanlig endende paa =e.

	Sase	Zunge	Auge
	Safen	Zunge	Auges
Fl.	Safen	Zungen	Augen

Entelte Hantjõnsord føje allerede =n til Nævneformen, f. Bogen, Balken, Graben o. f. v. Nogle snart =e snart =en, f. Glaube og Glauben. Alle disse faa i Gjeform =ens, f. Bogen, Bogens, Glaube, Glaubens.

Entelte Hantjõnsord udelade =e, f. Bår, Graf, Fürst, (f. Båre, Græfe, Fürste), Gief. Båren.

16. I Svensk skjelnes ogsaa mellem sterke og svage Nævneord.

I. Til 1ste Bøjningsform i Tydsk svare i Sv. 1ste sterke, indbefattende Ord af alle tre Rjøn. Fleertal i Hantj. og Hunktj. paa -ar.

fisk	(Saaledes de	sol	(Saaledes	ord
fisks	fl. paa -ng,	sols	de fl. paa	ords
fiskar	-el, -en, -er,	solar	-ing).	ord
fiskars	-ar).	solars		ords
Gud har Hensynsf. gudi.				

II. Til 2den Bøjningsform sv. i Svensk 2den, indbefattende
 Ord af Hankjøn og Hunkjøn. Fleertal paa -er.

a) med Dmlyd.	b) uden Dmlyd.
son, sons	flod, flods
söner, söners	floder, floders
tand, tands	kraft, krafts
tänder, tänder	krafter, krafters

Som (b) gaa alle Afledsord paa -skap, ligeledes de fleste Ord paa od, og; som (a) derimod de paa öt, ök. Ellers gives der neppe noget Kjendemerke paa, hvilke Ord gaa som (a) og hvilke som (b). Hvad Hunkjønordsene angaar, da synes det som de paa -ng, -nd helst følge (a), de paa -st, -st, helst (b).

III. Til 3die Bøjningsform høre i Sv. de svage, neml. Hankjønords paa -e, Hunkjønords paa -a, Intetkjønords paa -a og -e. De første danne Fleertal paa -ar, Hunkjønords paa -or, Intetkjønords paa -an (-en) og -on.

hane, hanes tunga, tungas hjerta, hjertas lyte, lytes
 hanar, hanars tungor, tungors hjertan, hjertans lyten, lytens
 -on i Intetkjøn har kun öga og öra.

Flere Hankjønords paa -are have i Fl. ikke -arar, men -are, s. fiskare.

17. I Dansk skjælnes kun saaledes:

I. Sterke uden Dmlyd. Fl. Hankj. og Hunkj. tildeels i Intetkjøn =e.

Fist, Fists, Fiste Sol, Sols, Sole Ord, Ord Fad, Fads, Fade
 Barn har Fl. Børn. Enkelte Intetkjønords have Fleert. paa =er, s. Hoved, Bret, Hof, Lem.

II. Sterke, a) med, b) uden Dmlyd. Kun Hankj. og Hunkj. Fleertal paa =er.

a) Stad, Stads, Stæder	b) Flod, Flods, Floder
Fod, Fods, Fødder	Sag, Sags, Sager
Land, Lands, Lænder	

Som (a) gaa de fleste, der i Norsk i daglig Tale ender paa =of, =ot, i Skriftspr. paa =og, =od, som Bog, Fod. Som (b) gaa

de der ogsaa i daglig Tale ender paa =og, =od. Alle afledende Hantsjonsord paa =ing, som Yngling, Slægtning.

III. Svage af alle tre Ksøn; alle paa =e, Fleertal =er.

Hane, Haner Tunge, Tunger Hjerte, Hjerter

Endelsen =en har kun Fl. Djen, Dren, Dren, dog siges oftest Djne, Drne.

Saavel i D. som Sv. gjelder den almindelige Regel, at naar -ar, -e eller -er føjes til Ord paa -el, -en, -er, udelades det e som findes i denne Endelse. Ex. engel, englar, Engle. Saa og o og u i de svenske morgon, akton, djefvul.

Lillægsord.

18. Disse højes ogsaa sterkt og svagt; sterkt, naar de simpeltken og ubestemt føjes til Nævneordene; svagt, naar de faa bestemt, eller med Merkeordet den, I. der.

Ogsaa her er det Tydskten, som har bibeholdt de fleste Former fra det ældre Sprog.

Sterk Form.

	Hantsk.	Hantsk.	Intetk.
Enk. Nom.	guter	gute	gutes
Gen.	gutes	guter	gutes
Dat.	gutem	guter	gutem
Acc.	guten	gute	gutes
Fl. Nom.	gute	gute	gute
Gen.	guter	guter	guter
Dat.	guten	guten	guten
Acc.	gute	gute	gute

Ord paa =el, =en, =er kunne bortkaste e, som dunkel, dunkele og dunkle, dunkelem, dunklem og dunkelm.

I Nævneform og Gjenstandsform Enkelttal og Fleertal bruges, naar Tillægsordet staar i Udsagnet, forbundet ved werden, bleiben, seyn, den usforanderlige Form gut.

Svag Form.

	Hantsk.	Hantsk.	Intetk.
Enk. N.	gute	gute	gute
G.	guten	guten	guten

D.	guten	guten	guten
Acc.	guten	gute	gute
	Pl. guten.		

Naar det ubestemte ein, eine, ein anvendes som Merkeord, bruges den sterke Form af det paafølgende Tillægsord kun i Nævnesf. og Gjenstandsf.; ellers den svage. Ex. Ein guter Mann; ein gutes Kind; eine gute Frau.

19. Svensk.

Sterk Form.

	Sankf.	Sunkf.	Intetkf.
Alle Enkelttalsformer	god	god	godt
	Pl. goda	goda	goda

Svag Form.

Enkelt.	gode	goda	goda
Pl.	goda	goda	goda

Tillægsord paa Vocal faa i Intetkf. et dobbelt t, som ny, nytt. Ord paa -en faa i Intetkf. -et, s. trogen, troget, liten har i svag Form lille, lilla.

20. Dansk.

Sterk Form.

Enkelt.	god	god	godt
Pl.	gode	gode	gode
Sv. F.	gode	gode	gode

Ogsaa i D. er der enkelte Ord paa -en, som i Intetkf. faa -et, s. Ilden, Ildet, megen, meget. Ilden har i sv. F. lille. Egen har eget i Betydningen „ham selv tilhørende“; egent i Bet. særskilt.

Naar Tillægsordene bruges som Hovedord, kunne de baade i Sv. og D. faa Gjesformen =s, s. en God, en Gods.

Tillægsordenes Gradforhøjning.

21. Ved denne er det Svensken, der har beholdt mest af de gamle Former, og efter hvilken Reglerne bedst kunne iagttages.

Gradenbølleerne ere 1ste -re, 2den st, der enten

1) føjes til Roden ved Hjælp af a, altsaa -are, -ast, eller 2) ved Hjælp af e altsaa -ere, -est.

Men ved denne sidste Maade er at bemærke, at den altid fordrer Omlyd; altsaa forandrer a, o, u i Roden til ä, ö, y, og at Bindvocalen e somofteft er udeladt. Ex.

1) lärd	lärdare	lärdast
skön	skönare	skönast
2) lång (eg. lang)	långre	långst
grof	gröfre	gröfst
ung	yngre	yngst

I D. svarer til det sv. -are, -ast kun =ere, =est, uden Omlyd; f. Ex. klar, klarere, klareft. Den med Omlyd forbundne Endelse -re, -st findes ogsaa i D. aldeles ligedan, dog kan den i visse Ord's 1ste Grad udvides til =ere, f. Ex. længere og længre. Der ere ogsaa Ord i D., som ere flyttede over i 1ste Klasse fra 2den, f. Ex. grov, grovere, grovest, ifte grovre, grövft, der kun bruges i norsk Talesprog.

I L. kendes kun Endelserne =er, =est, og Klasseforstjellen viser sig blot ved de Ord, hvis Rodselvlyd er a, o eller u, efterfom den bliver uforandret, eller omlyder. For Anvendelsen af Omlyden kunne ellers ingen fiftre Regler opstilles; der gives endog flere Ord, som den ene Forfatter lader omlyde, den anden blive uforandret, f. zart, zarter, zårter; fromm, frommer og frömmer; i det Hele taget bliver det mere og mere almindeligt, i Skriftsproget at unblade Omlyden, medens denne derimod i Talesproget er overvejende. Hvad a angaar, er det dog en temmelig fiftre Regel, at det langt udtalt, f. i baar, klar, wahr, zart, bliver uforandret, kort derimod, f. i lang, alt, frank, faar Omlyd. Sammensætninger paa =haft blive uforandrede, ligesaa alle Ord paa =el, =en, =er, =ig f. dunkel, dunkler, mager, magrer, artig, artiger.

Ordet god, L. gut kan ifte selv modtage Gradforhøjelse,

men laaner 1ste og 2den Grad af det ubrugelige bad, Sv. bat, I. bad, nemlig

bedre, bedst bättre, bäst besser, best.

Det D. og Sv. ond maa ogsaa i 1ste og 2den Grad hjælpe sig med et andet Ord, nemlig værre, værst, værre, værst eller sämre, sämst. — Ogsaa Biordene kunne gradforhöjes, s. frem, fremre, fremst; höjligen, höjligere, höjligst; vel, bedre, bedst; ilde, værre, værst; gjerne, heller, helst; i Sv. väl, bättre, bäst, illa, værre, værst, eller sämre, sämst, gärna, häldre, häldst.

Talordene.

22. Hovedtal ere:

D.	Sv.	I.
een, een, eet	en, en, ett	ein, eine, ein
to (tvende)	två (tvänne) (tu)	zwei
tre (trende)	tre (trenne)	drei
fire	fyra	vier
fem	fem	fünf
sex	sex	sechs
syv	sju	sieben
aatte	åtta	acht
ni	nio	neun
ti	tio	zehn
elleve	elofva, elfva	elf
tolv	tolf	zwölf
tretten	trelton	dreizehn
fjorten	fjorton	vierzehn
femten	femton	funfzehn
sernten	sexton	sechszehn
sytten	sjutton	siebzehn
atten	aderton	achtzehn
nitten	nitton	neunzehn
tyve	tjugo	zwanzig
een og tyve	tjugo én, ett	ein und zwanzig
	o. f. v.	

tredive	tretio	dreißig
fyrrettive	fyrtyration.cn	vierzig
femti	femtio	funfzig
ferti	sextio	sechszig
fytt	sjutio	siebentzig
aatteti	ättatio	achtzig
nitti	nittio	neunzig
hundrede	hundrade (hundra)	hundert
tohundrede	tvåhundrade	zweihundert
	v. s. v.	
tusende	tusen	tausend

De her opstillede Former for Tallene fra 50—90 ere ellers ikke brugelige i sædvanlig dansk Skrift og Tale, men kun i Norge. Den danske Maade er at regne efter tre, fire og fem Gange (finde) 20, hvorved altsaa Tallene 60 og 80 lyde tresindstyve og firfindstyve; hundrede skalde hede femfindstyve, men denne Form er ej brugelig. Derimod kommer 50, eller halv tredie Gang tyve, til at hedde halvtrediesindstyve, 70 eller halvfjerde Gang 20, halvfjerdesindstyve, og 90 halvfemtesindstyve. Alle disse lange Former udtales sædvanligvis ved Optællinger eller naar de staa alene kun halvtreds, tres, halvfjerds, firs, halvfemts.

I Sv. siger man i daglig Tale ikke tio, men tie, og de afledede Fleertal udtales kun treti, fyrsti, femti, sexti, sjutti o. s. v.

Af Tallene kunne i D. og Sv. kun een, eet, bøjes, og blot naar det staa som Hovedord, eller bruges adskillende, f. Ex. den Ene, o. s. v. I T. bøjes ein som et regelmæssigt Tillægsord, dog antager det, naar det staa alene, Endelsen =er, neml. einer, eine, f. Gott ist einer. Zwei og drei har Gjesf. zweier, dreier. Alle Tal fra zwei af kunne, naar de staa som Hovedord, faa Gensf. f. =en, som mit vieren, achten (o: Pferden) fahren.

23. Ordental dannes i D. og Sv. fra 5 af ved at tilføje =te, =de eller =ende; i de som ende paa en Selblyd =nde; i T. fra 4 af ved at tilføje =te, i Tierne =ste, f. Ex. femte, aatende, tyvende, firtiende; femte, sjunde, åttande, tjugonde;

vierte, fünfte, zwanzigste, dreißigste. Syv, der egentlig skulde hede sju, har ogsaa i D. syvende. Fire, fyra har fjerde, fjerde. Tre har tredje, tredje, L. dritte. Sex har sjette, sjette. To, två, mangler et tilsvarende Ordenstal, men hjælper sig med anden, annan.

En, én, ein danner Ordenstal i D. og Sv. ved 3die Grad af Blordet før, nemlig første, første, i L. ved 3die Grad af Blordet ehe (v. e. før), neml. erste (v: eherste).

I D. og Sv. ere Ordenstallene kun svage Tillægsordformer. I L. kunne de og antage den stærke Form, s. erster, zweiter, dritter.

24. I alle tre Sprog bruges een, en, ein ogsaa som ubestemt Mærkeord (Artikel), dog skrives og udtales det isaaftald i D. kort, en, et, s. en Mand, en Kone, et Barn.

Stedord (Pronomina).

24. A. Personlige.

1) uden Kjon.

D.	Sv.	L.	D.	Sv.	L.	D.	Sv.	L.
jeg	jag	ich	du	du	du			
	Gen.	meiner			deiner	seiner		
D. mig	mig	mir	dig	dig	dir	sig	sig	sich
Acc. mig	mig	mich	dig	dig	dich	sig	sig	sich
Pl. vi	vi	wir						
		unser	I	I	ihr			
os	oss	uns			euer			seiner
			Eder	Eder	(Er) euch	sig	sig	sich

2) med Kjon.

D.		Sv.		L.
han, hun		han, hon		er, sie, es
	(Intetkj. fattes)		(Intetkj. fattes)	ihr
hans, hendes		hans, hennes		ihm, ihr, ihm
ham, hende		honom, henne		ihn, sie, es
	(Pl. fattes).		Pl.	sie
				ihrer
				ihnen
				sie

Istedetfor de manglende Intetkjøns- og Flcertalsformer af han bruges i D. og Sv. de tilsvarende af det bestemmende Stebord den, det, altsaa det, dets, de, deres, dem. Ved en Misbrug er det desuden i D. vedtaget, at man kun om tænkende Væsenet bruger han, hun; ellers blot det, dens.

I L. udfyldes den manglende Ejesform af er, es ved seiner.

26. B. Bestemmende.

	D.	Sv.	L.
1.	den, det	den, det	der, die, das
	dens, dets	dess	des, der, des
			dem, der, dem
			den, die, das
	de	de	die
	deres	deras	der
	dem	dem	den
			die
2.	denne, dette	denna, detta	dieser, diese, dieses
	dennes, dettets	dennes, dettets	v. s. v.
Fl.	diese	dessa	
	dieses	dessas	Fl. diese
3.	hiin, hiint	hin, hint	jener, jene, jenes
	hiins, hiints	hins	v. s. v.
	hine	hina	Fl. jene

Ejesformen af den og hiin bruges i D. og Sv. kun naar Ordene staa selvstændige, eller som Hovedord, f. Ex. det er Dens Skyld, det er Hines Bog. Derimod kunne de, naar de selv staa som Tillægsord, ingen anden Forandring antage, end Flcertalsforandringen; s. hine Mænd, hine Mænds.

27. D. Sv. den, det, og L. der, die, das bruges ogsaa som bestemt Mærkeord (Artikel), i D. og Sv. dog kun naar et Tillægsord staar foran Hovedordet, s. den gode Mand, den goda mannen. Men naar intet Tillægsord findes, s. i L. der Mann, die Frau, hjælper man sig i D. og Sv. ved at hænge =en, =et (d. e. hiin, hiint) bagtil Ordet, s. Manden, Mannen, Konen, Konan, Barnet. Ender Ordet paa en Selvslyd,

tilføjes i Sv. kun -n, -t, s. tron, konan, hjertat; det samme er Tilfældet i D. naar Ordet ender med e, s. Er. Hjerte, Hjertet. Bøjningen af de saaledes sammensatte Ord bliver da denne

D.

Sv.

Hest=en	Barnet	hästen	konan	barn-et
Hest=ens	Barnets	hästar-nas	kon-ans	barn-ets
Fl. Hest=ene	Børnene	hästar-na	konor-na	barn-en(barnena)
Hest=enes	Børnenes	häst-ens	konor-nas	barnenas

I religiøs Stil bruges ofte gammeldsenske Datisformer i Enkelt., s. dödenom, andanom.

B. Henvisende.

hvilken, hvilket	hvilken, hvilket	welcher, welche, welches
	hvilken	v. s. v.
hvilke	hvilka	
	hvilkas	welche

Ejeformen af hvilken udfyldes i D., og somoftest i Sv. med Ejeformen af det spørgende Stebord hvo, nemlig hvis, man bruger ogsaa Hens. og Gensf. Form hvem. I L. bruges ligeledes wessen, ubbidet Ejeform af Spørgestebordet wer, som Henvisende. Ogsaa der, die, das bruges i L. henvisende, men det har i saa Fald Gief. dessen, deren, dessen, fl. derer.

28. D. Spørgende.

1. Selvstændige, der bruges som Hovedord.

hvo, hvad	hvo, hvad	wer, was
hvis	hvars	wes, wessen
hvem	hvem	wem
		wen

2. Tilførsord.

hvilken, hvilket	hvilken, hvilket	welcher
hvilke	hvilka,	welche

29. E. Besiddende.

min, min, mit	min, min, mitt	mein, meine, mein
		meines, meiner, meines
		meinem, meiner, meinem
		meinen, meine, mein

mine	mina	meine
	www.libtool.com.cn	meiner
		meinen
		meine
din, din, ditt	din, din, ditt	dein, deine, dein
dine	dina	o. s. v.
sin, sin, sit	sin, sin, sitt	sein, seine, sein
sine	sina	o. s. v.

J L. kan sein dog ikke bruges, uden hvor der sigtes hen til et Hantsj. eller Intetstj. i Enkelttal. Ved Hantsj. og Fleertal bruges

Enkelttal,	ihr	ihre	ihr	Fleertal.	ihre
	ihres	ihre	ihres		ihres
	ihrem	ihrer	ihrem		ihren
	ihren	ihre	ihr		ihre

Naar Ordet min, din, sin o. s. v. staar uden Hovedord, s. Ex. Huset er mit, Hesten er din, bruges i L. Formen meiner, meine, meines, deiner, deine, seiner, seine, ihr, ihre o. s. v. ligesom einer, eine; eller ogsaa der, die, das meinige, deinige, seinige, ihrige, eller meine, deine, seine, ihre, hvilke Former da naturligvis højes svagt.

Biord.

30. Biord dannes i D. og Sv., forsaavidt de komme af Tillægsord, ved at tage Intetstj.onsformen heraf, i L. ved at tage den ubøjelige Form, s. godt, gut, sjønt, schön. Ord paa lig danner Biordene oftest i D. og Sv. ved =en, som kongeligen, kungligen.

Spørgende Biord ere:

a.	Med Hensyn til Stedet.				
D.	hvor	Sv.	hvar	L.	wo
b.	Med Hensyn til Tiden.				
	naar		när		wann eller wenn
c.	Med Hensyn til Maaden.				
	hvorledes		huru, huruledes		wie
	hvorlunde				

d. Med Hensyn til Maalet.	hvor	hvar	wie
Etværende eller bestemvende Blyrd ere			
a. Med Hensyn til Stedet.	der	der	da
b. Med Hensyn til Tiden.	da	då	dann
c. Med Hensyn til Maaden.	faa, saaledes	således	so
d. Med Hensyn til Maalet.	faa	så	so

Smaaord.

31. Forholdsordenes Casusstyrelse kan i Danst ej bemerkes, da Dat. og Acc. ej adstille sig fra hinanden. I Svensst bemerkes den kun i den høstideligere Stil, f. Ex. af, i, med gudi, jag ser i andanom, lugn i dödenom o. s. v. I Tydskt derimod have aus, bei, nach, nebst, sammt, seit, von, zu, tilfigemed nogle sjeldnere forekommende, stedse Dativ efter sig; durch, für, gegen, ohne, wider, um, stedse Accusativ; og an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen, Dativ, naar en Forbliven i Forholdet, Accusativ, naar en Obergang til Forholdet antydes.

Ogsaa Genitiv styres af nogle Ord, der bruges som Smaaord, men egentlig kun ere Nævneord, f. Ex. Kraft (i Kraft af), laut (efter Lydelse), besage (efter Udsagn) o. s. v. Ved Bindeord og Udraabsord er intet at bemerke.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libv.oi.com.cn

